

Récents rapports entre les répertoires de Zagreb et de Ljubljana

L'auteur complète ici son étude sur les rapports plus anciens entre les capitales de la Croatie et de la Slovénie qu'il avait publiée dans les revues *Novi Svet* (Ljubljana 1950) et *Republika* (Zagreb 1952). Il constate que les rapports des vingt dernières années sont moins féconds qu'aux époques passées, pourtant, quelques pièces intéressantes furent échangées. Le public de Ljubljana eut l'occasion de connaître une série des pièces de Krleža, déjà connues (comme *Les Glembay*, *L'Âgonie*), de nouvelles (comme *Arétée*), ou d'autres qui jusqu'alors n'avaient pas été représentées («*Vučjak*» *Le village des loups*). Pour la première fois on vit figurer au répertoire de Ljubljana l'auteur croate Viktor Car Emin avec sa pièce «*La sentinelle*» (1923) rappelant Rappalo et qui lors de la crise de Trieste était devenue de nouveau actuelle. La littérature croate moderne fut représentée par Kulundžić et Matković, la renaissance de Dubrovnik par Držić. Toutes ces pièces furent jouées au Théâtre national de Ljubljana, tandis que le Théâtre municipal donna Gervais et Roksandić. Quelques auteurs furent joués dans les deux théâtres.

Zagreb représenta immédiatement après la guerre l'auteur dramatique de la Résistance Matej Bor. Suivirent les pièces de Cankar et des auteurs contemporains B. Kreft, J. Torkar, P. Kozak et D. Smole. En plus des œuvres mises au répertoire des théâtres de Zagreb et de Ljubljana, il faut souligner l'importance des tournées, les théâtres donnant toujours des œuvres caractéristiques de leur pays. Un exemple intéressant de cette collaboration fut la représentation de la pièce de Krleža «*Vučjak*» donnée à Zagreb par le Théâtre de Ljubljana et à Ljubljana par le Théâtre de Zagreb, le même jour (1951).

Francè Brenk:

Prispevek k zgodovini slovenskega in jugoslovanskega filma do 9. maja 1945

Filmografijo slovenskih filmov med letom 1898, ko so posneli na ozemlju današnje Jugoslavije prvi film («Razgled Ljubljane», ki pa najbrž ne živi več), in letom 1945, ko so posneli filme o osvoboditvi Beograda, Zagreba in Ljubljane, poznamo.

Slovensko filmsko bibliografijo sestavljajo kandidatje režiserji in dramaturgi Akademije za gledališče, radio, film in TV v Ljubljani; v svojih seminarских referatih registrirajo in interpretirajo, kar je bilo med letom 1896—ko je izšlo 16. novembra prvo natiskano vabilo k prvi filmski predstavi v Ljubljani, in sicer v Slovenskem narodu — in pa letom 1965 napisanega o filmu v našem tisku.

V Filmski kulturi, »jugoslavenskem časopisu za filmska pitanja«, izhaja že dlje »gradivo za zgodovino jugoslovanskega filma«, čeprav nenačrtno in revialno atraktivno.

Tako postaja pri nas zgodovina filmske kulture vse bolj razvejan predmet in problem, ki prerašča iz zgodovinskih korenin v naš čas, v njegovo filmsko — in kar je vse bolj pomembno — v njegovo televizijsko prihodnost.

Izbira in interpretacija gmote zgodovinskega gradiva je tudi pri nas slej ko prej subjektivna, vendarle pa v vsakem primeru podprta z bolj ali manj pomembnimi dokumenti.

Nič drugačen tudi ni namen objave pričujočega slikovnega in besednega gradiva. V svojem prvem delu posega v zametek tega, čemur pravimo danes jugoslovanski film, in posredno — če smo seveda mnenja, da so specifična televizijska izrazna sredstva identična s specifičnimi filmskimi izraznimi sredstvi — tudi v zametek jugoslovanske narodne televizije.

Objavljam nekaj najstarejših dokumentov, ki se mi jih je posrečilo rešiti iz vojnih in povojnih tegob. Naj čim bolj dokumentarno zvesto ponazorijo vzdušje, iz katerega se je rodil jugoslovanski narodni film — »socialističen po vsebini in naroden po obliki« — in ki ga predstavljajo doma in na tujem znana dela, ki so nastajala domala četrto stoletja, in so njihovi mejniki Slavica, To ljudstvo bo živelo, Na svoji zemlji... pa Vlak brez voznega reda in Ples v dežju, da ne omenjam fantastičnih ustvaritev tako imenovanih »mojstrov zagrebške risanke«.

V današnjem prvem poglavju objavljam načrt Milana Apiha in njegovih sodelavcev »Kinematografija«, in svoj referat o filmu na Slovenskem po osvoboditvi. Oba referata sta bila temelj slovenski in — kot bom skušal dokumentirati v naslednjem poglavju — tudi jugoslovanski filmski organizaciji. Objavljeno slikovno gradivo, ki ga zvečine hrani Muzej ljudske revolucije v Ljubljani, pa je predvsem priča o izviri pobud in o organizacijah, iz katerih so izšli nekateri soustvarjalci poosvobodilne slovenske filmske dejavnosti.

KINEMATOGRAFIJA

(Načrt Milana Apiha)

Za reševanje vseh vprašanj, ki se tičejo kina in kinematografije, naj se osnuje oddelek za kinematografijo.

Oddelek tvori:

- vodja oddelka,
- tajnik,
- referent za kinematografska podjetja,
- ravnatelj slovenske filmske centrale,
- ravnatelj slovenske filmske družbe.

V posameznih okrožjih vrši vse posle, ki se tičejo kinematografije, referent za ljudsko prosveto.

a) Referent za kinematografska podjetja vodi evidenco vseh kinematografskih podjetij, izdaja koncesije in nadzoruje njih poslovanje.

b) Slovenska filmska centrala posluje v tesni zvezi z jugoslovansko filmsko centralo, ki naj ima izključno pravico nakupovanja filmov v inozemstvu. To vrši na podlagi potreb in izbire kakor slovenske filmske centrale tako tudi ostalih »federalnih filmskih central«. S. F. C — (kakor ostale FFC) ureja cirkulacijo filmov (izdaja cenzurne dokumente, vrši prodajo po kategorijah kinematografov, terminacije, ekspedit itd.) in ima za to primerno število oddelkov in obojba. V svojem laboratoriju opremlja vse inozemske filme s slovenskimi napisi.

Tečajniki za propagandiste in njihovi predavatelji: x Jože Zemljak, xx Boris Urbančič, xxx France Stiglic, xxxx Franček Saje, 5 Djuro Smicberger, 6 Boris Grabnar

c) Slovenska filmska družba (ime!) pospešuje in usmerja domačo filmsko produkcijo — prav tako v tesnem sodelovanju z jugoslovansko filmsko družbo, ali pa kot njena podružnica. Predvsem izdeluje slovenski filmski tednik (žurnal) in kratke kulturne, propagandne in znanstvene filme. Zato ima svoje oddelke, ateljeje, laboratorije in primerno število tehničnega in umetniškega osebja.

UKREPI OB PREVZEMU OBLASTI

A. KINEMATOGRAFSKA PODJETJA

Takoj ob prevzemu oblasti je treba izdati sledeče odredbe in izvesti sledeče ukrepe:

1. Vsa obstoječa kinematografska podjetja morajo obratovati dalje oz. ostati sposobna za obratovanje in se ne smejo do nadaljnje odredbe prodati ali kako drugače odtujiti. To velja za podjetje v celoti, kakor tudi za vse posamezne naprave in aparate, ki spadajo k podjetju. Vse osebje, v kolikor ne bi bilo poklicano v vojaško službo, zlasti vsi kinooperaterji — in njihovi pomočniki, morajo ostati na svojih mestih.

2. Vsa kinematografska podjetja, kakor tudi vse izposojevalnice filmov oz. zastopstva inozemskih filmskih družb, ki so bile last držav, so pobegnile ali

so obsojene ali izgnane — se zaplenijo in pridejo začasno pod upravo komisije za upravo narodne imovine, ki naj takoj postavijo *sekvestre*. Ti morajo skrbeti, da ostane ves inventar na mestu in da so vsa ta podjetja sposobna dalje obratovati. Popis vseh takih podjetij in njihovega inventarja je poslati prosvetnemu odseku SNOS-a (oddelek za kinematografijo).

3. Vsa kinematografska in filmska podjetja, ki so last trgovskih družb, zadrug itd. ali pa *delna last* društev, ki so med vojno ali po vojni prenehala obstojati, dobe *komisarje*, ki jih postavijo okrožni NCO in ki jih potrdi prosvetni odsek SNOS-a (oddelek za kinematografijo).

4. Lastniki, komisarji in sekvestri vseh kinematografskih podjetij, filmskih izposojevalnic, kakor tudi društva in privatne osebe, ki so v posesti kakršnihkoli kinematografskih filmov — so dolžni *takoj* ustmeno ali pismeno prijaviti vse filme, ki se pri njih nahajajo — ne glede na to, ali so njihova last, ali so izposojeni, ali jih imajo le slučajno v shrambi — okrožnemu NOO (Odsek za prosveto) obenem s predložitvijo vseh cenzurnih dokumentov vsakega posameznega filma.

5. Okrožni NOO (Odsek za prosveto) morajo takoj zapleniti vse filme v nemškem, italijanskem in madžarskem jeziku, kakor vse filme sploh, ki so bili izdelani za časa vojne v katerikoli državi fašističnega bloka ali pod fašistično okupacijo. Vse zaplenjene filme naj shranijo na varnem prostoru, njihov popis pa obenem s popisom vseh prijavljenih filmov pošljejo takoj Prosvetnemu odseku SNOS-a (oddelek za kinematografijo).

6. Prosvetni odsek SNOS (oddelek za kinematografijo), bo takoj izdal začasna dovoljenja za predvajanje filmov, ki niso v nasprotju s političnimi in etičnimi načeli Narodno osvobodilnega gibanja. Tako dovoljenje je priključiti originalnim cenzurnim dokumentom vsakega filma in ga mora povsod, kjer se film predvaja, potrditi pristojni oddelek Narodne zaščite. Eventualno bo prosvetni odsek SNOS (oddelek za kinematografijo) dal okrožnim prosvetnim oddelkom pooblastilo za izdajanje začasnih dovoljenj za predvajanje nekaterih filmov. Taka dovoljenja pa bodo veljala samo za področje tistega okrožja.

7. Vsi filmi, ki niso v jeziku kateregakoli slovanskega naroda, morajo imeti napise (prevod besedila) v slovenskem ali srbohrvatskem jeziku.

V Sloveniji bo moralo obratovati takoj okrog 120—150 kinematografov, pozneje pa 200—300. Od teh bomo verjetno zatekli kakih 80—100 nepoškodovanih, ki bodo še obratovali.

Torej bo treba skrbeti za nabavo do 200 kompletnih fiksni ton-filmskih projekcijskih aparatov z vso kabinsko opremo in projekcijskimi platni, obenem pa za opremo projekcijskih dvoran in inventarja (stolov, zaves, električnih instalacij in naprav, blagajniških oprem, itd.) — ter kakih 10—20 potujočih kompletnih kinematografov na avtomobilih z lastnim agregatom.

Koncesija za obratovanje — zlasti novih kinematografov — naj se prvenstveno daje kulturno-prosvetnim društvom. (Glej referat za ljudsko prosveto).

Vsi kinematografski podjetniki naj bodo združeni v »Združenju kinematografskih podjetnikov«.

V najkrajšem času bo treba organizirati tečaj za kinooperaterje, ki jih bo primanjkovalo.

B. IZPOSOJEVANJE FILMOV

Z ustanovitvijo jugoslovanske in slovenske filmske centrale prenehajo poslovati vse večje filmske izposojevalnice in zastopstva inozemskih filmskih družb. Velika večina teh bo itak razlaščena, ker pripadajo fašističnim državam ali posameznikom, ki bodo izgnani ali obsojeni. Inventar vseh teh podjetij naj prevzame JFC ali SFC.

JFC naj že *sedaj* nakupi v inozemstvu (predvsem v SZ) primerno število filmov, ki bodo ob osvoboditvi takoj na razpolago kinematografom.

JFC prevzame tudi filme, ki bodo zaplenjeni kjerkoli.

Takoj po prevzemu oblasti naj se skliče *konferenca* »Federalnih filmskih central in JFC«, da se uredi vse potrebno glede nakupa in cirkulacije ter opreme filmov.

Slovenska filmska centrala si mora takoj urediti laboratorij za opremljanje filmov (kopij) s slovenskimi napisi, kar ne bo posebno težko.

C. IZDELOVANJE FILMOV

Ako vsled pomanjkanja kadra in tehničnih sredstev ne bi bilo takoj prve dni mogoče ustanoviti slovenske filmske družbe, bi se v okviru slovenske filmske centrale pričeli takoj izdelovati domači tedniki (žurnali), če ne drugega vsaj posnetki bi se lahko delali takoj.

Vir novega slovenskega filma je bila tudi Fotosekcija predsedstva SNOS. Posnetek pred Brdonovo vilo v Crnomlju, jeseni 1944. Od leve: Bitenc, Bavec, Kopinčič, Brenk, Selhaus, Zalka Gorše, Kos, Veselko, Zupančič, Pirnat

Vendar pa bi se v zelo kratkem času zbralo toliko tehnične opreme, da bi to delo lahko že vršila filmska družba.

Nabaviti pa bo treba čimprej vsaj 5 filmskih kamer in kompletno ureditev za kopiranje in sinhronizacijo filmov obenem z negativnim in pozitivnim materialom. Prava filmska industrija (z večjimi ateljeji itd.) pa se bo razvila le v jugoslovanskem okviru, ena za vso Jugoslavijo.

Tudi tednik (žurnal) bi bil kasneje najbrže enoten, pač pa sestavljen iz delov, ki bi jih prispevale posamezne podružnice.

Osebe, ki bi v prvem trenutku začasno prišle v poštev v tej stroki:

Vodja oddelka: Apih Milan, Brenk Fr.

Tajnik: Martelanc Danilo (sedaj pri firmi Medič v Ljubljani)

Slovenska filmska centrala:

Ravnatelj: Furlan N. (ravnatelj kina Sloga v Ljubljani, svojčas pristaš OF).
Tajnik: Košak Drago ali Furlan (če bi bil ravnatelj kdo drug).

Blagajnik: Tinca Pečnik (dolgoletna blagajničarka pri kinu Ideal in Matica v Ljubljani).

Tehn. vodja: Omota (pri kinu Union v Ljubljani).

V poštev bi eventualno prišle — tako za posamezne funkcije, kakor za tehnično delo (zaključki, terminacije, ekspedit) še sledeče osebe v Ljubljani:

Kokalj Rudolf, bivši lastnik kina Ideal, Bercieri N., Milan Kham, kino Union, Jesih Pavla, kino Matica itd. — če se niso politično omadeževali.

Filmska družba:

Ravnatelj:

Tajnik:

Blagajnik:

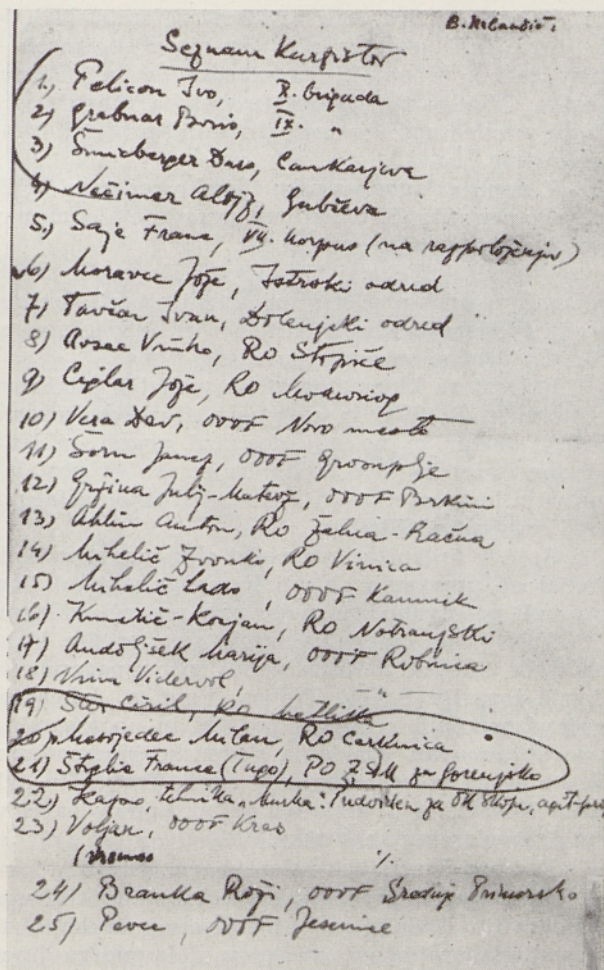
Tehn. vodja:

Umetniški vodja:

V poštev bi prišli še za tehnično in umetniško delo: Fr. Škodlar, Dušan Povh, Branko Simčič, Janko Ravnik, Boža Košak, itd.

Vse predvidene funkcije sočasne in bi kazalo sčasoma morda še marsikaj spremeniti.

Glede kadra: gre za to, da se najdejo ljudje, ki bodo stvar spravili v tek, pozneje bi morda to delo prevzeli čisto drugi ljudje. Pa tudi na licu mesta se bo našlo ljudi, katerih sposobnost in politična preteklost bo odgovarjala za posamezne funkcije. Treba bo takoj misliti na šolanje kadrov (v inozemstvu) in pritegniti nekaj strokovnjakov iz inozemstva. Vsekakor je treba slovensko filmsko centralo formirati čimprej, drugo lahko nekoliko počaka.

PRIPOMBE K TREM REFERATOM O KINEMATOGRAFIJI

(Koreferat Franceta Brenka)

1

Spomladi leta 1944 je predložil tovariš Milan Apih Odseku za informacije in propagando ter Prosvetnemu odseku SNOS-a, Oddelku za ljudsko prosveto, osnutek pravilnika, ki naj uravna vprašanje kinematografije na Slovenskem ob prevzemu oblasti in po osvoboditvi. Nekaj tednov za tem je na osnovi razgovora o organizaciji fotografije in kinematografije pri nas, izdelal referat tovariš Zdeno Viršek, vodja Fotosekcije pri Propagandnem oddelku GŠS, pod naslovom: »Osnutek izgradnje centralnega instituta za foto in kino.« Začetkom leta 1945 pa je predložil Študijski komisiji pri Predsedstvu SNOS-a svoj referat o kinematografiji tovariš France Škodlar.

V čem je jedro vsakega izmed referatov?

Tov. Apih podaja načrt organizacijske mreže in naloge Oddelka za kinematografijo, ki naj bi bil ustanovljen pri Prosvetnem oddelku SNOS-a. V okviru Oddelka naj bi bil referat za kinematografska podjetja, kjer naj bi vodili pregled nad kinematografskimi podjetji, izdajali koncesije in nadzorovali poslovanje.

V zvezi z Jugoslovansko filmsko centralo (JFC) naj bi ustanovil Slovensko filmsko centralo (SFC), ki naj posreduje Slovencem tuje filme, ureja vprašanja nakupa, cirkulacije, opreme itd.

V okviru SFC naj bi pričeli s slovensko filmsko proizvodnjo. Ko bi razpolagali z zadostnim številom tehničnih strokovnjakov in umetnikov, bi ustanovili Slovensko filmsko družbo, ki bi v tesnem sodelovanju z Jugoslovansko filmsko družbo snemala slovenske filme.

Referat za kinematografska podjetja pri Prosvetnem odseku SNOS-a naj bi torej vodil SFC in slovensko filmsko proizvodnjo v njenih začetkih vse dotlej, dokler bi ne bili doseženi pogoji za ustanovitev Slovenske filmske družbe, torej za delo širših izmer, ko bi postala organizacijska izpremema nujna in bi iz referata za kinematografijo nastal npr. Odsek za kinematografijo pri Predsedstvu SNOS-a.

Apihov organizacijski načrt obravnava podrobno tudi ukrepe, ki bodo potrebni ob prevzemu oblasti in našteva nekaj imen strokovnjakov, ki naj bi prevzeli po osvoboditvi naloge na področju kinematografije.

Načrt je bil zanesljiva osnova za diskusijo. V poletju 1944 je povabil tedanji načelnik Odseka za informacije in propagando tov. Zemljak na sestanek v Semič tovariše Apiha, Trobca, Veselka, Jakca in Brenka, kjer smo Apihov načrt izpopolnili z novimi podatki in opombami. Drugi sestanek, na katerem smo obravnavali vprašanja slovenske kinematografije, se je vršil jeseni 1944 in sta se ga poleg omenjenih razen Trobca in Jakca udeležila tov. Viršek in Ante Novak. Na 2. sestanku je bil Apihov načrt v glavnem izpopolnjen s podatki iz referata tov. Virška.

Kaj pravi v svojem referatu tov. Viršek?

Tov. Viršek predlaga ustanovitev Centralnega instituta za foto in kinematografijo. Nadalje pa se ukvarja s podrobnimi tehničnimi vprašanji, z organizacijo laboratorijev, ateljejev, delavnic za finomehaniko, našteva vrste in tipe aparatov, ki jih je treba imeti za uspešno delo in za svoje stvarne predloge navaja kot dober poznavalec prejšnjih razmer na tem področju ljubljanske tovarne, fotografska in kino podjetja, kjer naj bi dobili ob osvoboditvi potreben foto in kino material ter primerne poslovne prostore. Poleg tega navaja v svojem referatu vrsto imen priznanih ljubljanskih strokovnjakov, aktivistov in pristašev OF, ki naj bi prevzeli delo v institutu. Po Virškovem mnenju je uspeh Centralnega instituta odvisen od minimalnega, strokovno usposobljenega kadra in od pravilne organizacije obširnega dela na področju fotografije in kinematografije.

Na 2. sestanku je bil organizacijski predlog tov. Virška zavržen, ker naj bi po predlogu tov. Zemljaka spadala fotografija še naprej v okvir Odseka za informacije in propagando oziroma Propagandne komisije, dočim naj bi po predlogu tov. Apiha prešla kinematografija v okvir Prosvetnega odseka. Apihov načrt pa je bil izpopolnjen z Virškovimi podrobnimi podatki o organizaciji strokovnega dela in z novimi imeni tehnikov-strokovnjakov.

Dne 25. IX. 1944.

Tovariš

B. R E N K Y

Tov. Apih se je oglašil pri meni in je rekel, da bo govoril s Teboj. Sporočiti Ti je imel, da se napoti v Ljubljano k tov. Veselku, da boš prevzel delo za organizacijo naše kinematografije. Veselku pa pomagaj pri njegovem delu. Ugan, da bom v kratkem lahko govoril s Teboj. Poleg tega Ti bo poslal tudi načrt za organizacijo tega oddelka, ki so ga napravili v Odseku za Prosveto.

Tvoja poročila in material smo v redu prejeli. Košaku bom tudi jaz rekel za Tvojo obleko.

Prisrčno Te pozdravlja:

Oba dopisa Jožeta Zemljaka sta hkrati z dokumentom od 7. oktobra prva dokumentirana in legalna dekreta, ki govorita o pripravi za organizirano slovensko filmsko področje

Tako je bil koncem leta 1944 Apihov osnutek, ki smo ga izpopolnili na dveh sestankih, zanesljiva osnova, dotlej najboljši načrt in program, ki naj bi ga pričeli izvajati, ko bi vprašanje kinematografije postalo aktualno in bi ustanovili ustrezen referat pri Prosvetnem odseku.

Začetkom 1945 je predložil Študijski komisiji pri Predsedstvu SNOS-a svoj referat o kinematografiji še tov. France Škodlar. Ker je bil njegov referat po Komisiji odobren, ga velja natančneje razčleniti:

Uvodoma govori tov. Škodlar o filmu kot propagandnem faktorju in razčlenja njegov kulturni in zlasti vzgojni pomen. V filmu gleda predvsem moderno vzgojno sredstvo in kino je po njegovem najcenejše zabavišče širokih ljudskih množic. Predlaga samostojen »Odsek za kinematografijo« pri IOOF in določa naloge tega Odseka, ki so v glavnem naslednje:

1. Ustanovitev poslovalnice za izposojanje filmov.
2. Sestaviti statistiko vseh kinov na slovenskem ozemlju ter zbrati podatke krajev, koder bi bilo treba ustanoviti nove kinematografe.
3. Zgraditi v starih in novih industrijskih podjetjih kino dvorane in delavstvu nuditi brezplačne predstave v razvedrilo in izobrazbo.
4. Zbiranje razpoložljivih sredstev za filmanje in filmanje vsega, kar je značilno in pomembno za naš narodno osvobodilni boj.

5. Takoj nabaviti 10 000 do 20 000 m normalnega kino filma in prav toliko pozitivnega filma za kopije.

6. Organizirati uvedbo filma kot učni pripomoček v sleherno šolo od ljudske navzgor. Ker bo v Sloveniji na tisoče šol in zavodov, se utegne iz tega razviti pri nas, pravi tov. Škodlar, povsem nova industrija: radio, mehanska in finomehanska industrija, kjer bi naš človek, ki je iznajdljiv in ima mnogo smisla za preciznost, dosegel velike uspehe, pomembne za vso Jugoslavijo.

To je glavna vsebina 6 točk, ki jih v okvirnem načrtu za domačo filmsko proizvodnjo predlaga v svojem referatu tov. Škodlar. Tov. Škodlar med drugim ugotavlja: »Mogoče bo že z manjšimi in modernimi sredstvi v kratki dobi izdelati film ali dva, ki bi zgodovinsko točno prikazala nastanek in potek osvobodilnih bojov in naporov našega naroda. Zato bi bila takojšnja naloga Odseka, sestaviti program in določiti zgodovinske prizore, nujne in značilne za tak film.« V zvezi s to ugotovitvijo so določene za filmanje naslednje snovi: Roška ofenziva, Rab, Pohod XIV. divizije, poleg resnega namena, snemati šolske filme in tednike z zgodovinsko pomembnimi motivi.

Kaj pomeni referat tov. Škodlarja za rešitev vprašanja kinematografije v osvobojeni Sloveniji?

France Škodlar pravi uvodoma npr.: »V kulturnem pogledu je zopet prav film tisti, ki širokim množicam v najkrajšem času nazorno posreduje vse važne in pomembnejše dogodke doma in po svetu. Torej je filmski tehnik najpomembnejši kulturni proizvod na področju filmske proizvodnje.« Dalje: »Prav s filmom je mogoče na najmanj vsiljiv način propagirati določene nazore, jih po določenih tendencah infiltrirati ljudskim množicam ter tako povsem načrtno usmerjati miselnost naroda.« — Fašističnega gledanja na naloge filma in propagande ne moremo osvojiti. — In končno Škodlarjeva trditev, da kino je in bo najcenejše zabavišče širokih ljudskih množic v prihodnosti, ne more veljati, saj jo je postavila na laž 27-letna sovjetska filmska proizvodnja. Uvodne ugotovitve kažejo na to, da tov. Škodlarju niso jasni osnovni pojmi.

Škodlarjev predlog, naj se ustanovi »Odsek za kinematografijo pri IOOF« je vprašanje, ki ga bo kazalo reševati po zgledu ostalih zveznih enot nove Jugoslavije, z jugoslovanskimi merili. Apihov predlog rešitve organizacijskega vprašanja se mi zdi umestnejši, rešen bi bil po primeru SNG, ob zrelem času, ko bodo sredstva dopuščala osamosvojitve in bodo naloge kinematografije presegle okvir Prosvetnega odseka.

ad 1. Predlog o ustanovitvi poslovalnice za izposojanje filmov in naloge poslovalnice so v Apihovem načrtu podrobneje določene.

ad 2. Poleg statistike kinematografov je še mnogo prav tako in bolj važnih nalog referata za kinematografijo, ki jih tudi Apihov načrt podrobneje navaja.

ad 3. Izgraditev kinodvoran po industrijskih podjetjih, brezplačne predstave za delavce itd. spada v kompetenco delavske politične organizacije, delavskih sindikatov ali odseka za gradnje, ne pa v referat za kinematografijo pri Prosvetnem odseku; naloga tega referata v zvezi s filmskimi predstavami za delavce pa bo, delavcem posredovati čim več in čim boljših filmov, ustreči njihovi želji po izobrazbi, po kulturi.

Dne, 7. oktobra 1944.

Dragi tovariš Brenki!

Sporočam Ti, da si predlagan za naš vodjo oddelka za fotografijo in kinematografijo pri naši komisiji. Stvar bo formalno rešena v najkrajšem času, med tem pa delaj v tem svojstvu.

Tov. Veselko ostane šef fotografske sekcije (mislim, da to iliti lahko ostane) in bo v najkrajšem času razrašen šolskega dela. Razumljivo je, da odgovarja neposredno Tebi.

Tvoje delo naj bo sledeče: preskrbi, da bosta v najkrajšem času izdelana dva paralelna albuma vseh pomembnejših slik s katerimi razpolagamo. En album bo stalno pri nas, eden pa naj ostane pri fotografski sekciji. Uredi način, da se bosta redno izpopolnjevala s slikami ki bodo prihajale, oziroma, ki bodo izdelane. T.j. vsako sliko je treba izdelati v dveh kopijah, signirati in o raziti s pojasnilom in poslati eno sem, eno pa prilepiti v Vaš album. Format izbirite sami, naj pa ne bo manjši od 6 x 9. Z Glavnim štabom se bomo dogovorili, da nam tudi oni pošiljajo po eno kopijo.

Vsakih 14 dni - dokler bo Tvoj sedež v Črnemlju - pošlji poročilo o delovanju Tvojega oddelka. Za sedaj sporoči, kako je organiziran na fotografska sekcija. Navedi vse ljudi in njih funkcije. Obenem priloži proračun za en mesec.

Odslej Ti bomo pošiljali redno odstavke in poročila, ki jih dobivamo iz terena in ki se tičejo Tvojega oddelka, da boš na tekočem in da boš lahko samostojno deloval. Trenutno, dokler ni ate podatkov itd., pošlji vse dopise, ki so namenjeni nižji organizaciji preko nas, vendar jih podpiši na desni strani kot vodje oddelka za fotografijo in kinematografijo.

V najkrajšem času bomo izdelali in razposlali okrožnico o organizaciji in poslovanju Pokrajinskih, Okrožnih in Okrajnih komisij za agitacijo in propagando, pa Te prošim, da hlapreje izdelas odstavke kakor si ga sam zamišljaš o poslovanju referentov za fotografijo in kinematografijo. Opozori na vse kar je potrebno in pojasni tako da bodo na temenu točno vedeli kako in kaj je poletti.

V prilogi Ti pošiljam Lir 3.000,00 kot akontacijo. (Pošlji potrdilo!) Ostalo prejmeš po predložitvi uradnega proračuna. Za sol in milo, ter ostale potrebe se obrni na tov. Košaka.

S tovariškimi pozdravi!

Spart fašizmu - svoboda narodu!

Natelnik:

Ad 4. in 5. Zbiranje sredstev za filmanje je konkretna in že nad 1 leto nujna naloga ter dolžnost, ki ji je treba posvetiti vso skrb in preskrbeti vso podporo naših političnih in vojaških forumov.

Ad 6. Uvesti film kot učni pripomoček v šole, organizacija industrije za finomehaniko, takojšnje snemanje filmov z veličastno zgodovinsko vsebino, so v referatu tov. Škodlarja domiselni predlogi, za katere pa ne navaja konkretnih pogojev. Kaj se pravi npr. uvesti film kot učni pripomoček v sleherni šoli na Slovenskem, da ne govorimo o snemanju filma »Roška ofenziva«? To se pravi, imeti na razpolago poleg ostalih tehničnih sredstev na tisoče metrov filmskega traku in kader strokovnjakov, tehnikov, pedagogov, znanstvenikov. Šolski film iz zemljepisa je treba snemati drugače kot npr. iz prirodopisa ali celo zgodovine. Prikazati izvir Save je nekaj drugega, kot prikazati življenje rib ali TBC bacil ali zgodovinsko pomembno zgodbo iz slovenskega narodno osvobodilnega boja. Vsako izmed področij zahteva strokovnjakov — specialistov.

Ob končni Škodlarjevi pripombi, da bo »mogoče z manjšimi in modernimi sredstvi v kratki dobi izdelati film ali dva, ki bi zgodovinsko točno prikazala nastanek in potek osvobodilnih bojev in naporov našega naroda« ter v zvezi s to pripombo, naj se snemajo filmi Roška ofenziva, Rab, Pohod XIV. divizije, je treba priznati, da je predlog ganljivo lep, nima pa ne v referatu in še manj v stvarnih razmerah svojih osnov. Če se ob tem predlogu, kot smo se ob predlogu uvedbe šolskega filma, vprašamo: Kako?, moremo ugotoviti, da so za postopno reševanje vprašanj kinematografije v osvobojeni Sloveniji potrebni pred elektrifikacijo in pred organizacijo finomehanske industrije jasni pojmi, jasni načrti.

Škodlarjev referat ni jasen niti v pojmihi niti v načrtih, česar se tov. Škodlar ob koncu očitno zave, ko pravi: »To so seveda le misli, porojene v zvezi s tem površnim, le okvirnim načrtom za domačo filmsko produkcijo in podjetnost, h katere uresničenju bi bilo z organizacijskimi pripravami takoj pristopiti.«

Škodlarjev referat se ne ozira ne na Apihov načrt, ne na Virškov referat in ne na sklepe omenjenih sestankov. Kaže, da tov. Škodlar za vse to niti ne ve.

Po vsem omenjenem je jasno, da je Škodlarjev referat načelna in stvarna zmeda ter pomenja v primerjavi z Apihovim velik korak nazaj, korak, ki nujno vodi v amaterstvo in diletantizem, torej v svet, po katerem so se v pred-aprilski Jugoslaviji sprehajali ljubitelji in okretno sukali špekulantje, dobičkarji, pustolovci, ki so se ukvarjali s slovensko in jugoslovansko kinematografijo.

Če nam je do uspešnega reševanja vprašanj kinematografije v svobodni Sloveniji, potem moramo sedaj, ko je ustanovljen Referat za kinematografijo pri Prosvetnem odseku, vzeti za osnovo in izhodišče pri svojem delu Apihov organizacijski načrt, ki pa ga bo treba stalno izpopolnjevati ob novih razmerah, ob novih pogojih.

Apihov načrt, Virškov in Škodlarjev referat pa so poleg omenjenega pomankljivi v nekaterih formulacijah in neizkristaliziranih pojmihi, ki jih kaže sedaj, ko je ustanovljen Referat za kinematografijo, opredeliti.

Pri vprašanih kinematografije moramo razlikovati dvoje perspektiv: jugoslovansko in slovensko;

poleg tega dvoje osnovnih problemov: posredovanje filmov in filmsko proizvodnjo.

Tov. Apih podaja organizacijsko shemo, po kateri naj bi SFC bila v tesni zvezi z JFC in naj bi imela monopol v posredovanju filmov slovenskim množicam. Naloga SFC bo tedaj v prvi vrsti *pravilna izbira filmov*: Slovencem naj bi posredovali filme, ki so najprikladnejši naši miselnosti in našemu progresivnemu razvoju. To moreta zanesljivo določati anketa, ki ugotavlja interese ter okus ljudskih množic, in politična linija, ki jo določa politični forum. Pri nakupu filmov JFC v tujini naj bi tedaj sodeloval po en zastopnik vsake izmed Federalnih filmskih central. Makedoncem ali Črnogorcem utegnejo biti prikladnejši drugačni filmi kot npr. Slovencem. Sovjetska filmska proizvodnja je z odličnim posluhom upoštevala miselnosti in kulturne stopnje svojih narodov. Kolikor ni bilo mogoče ustanoviti v vsaki sovjetski zvezni državi samostojne narodne filmske proizvodnje, so v centralnih sovjetskih filmskih ateljejih snemali z umetniki tistega naroda, kateremu je bil film namenjen, filme, prikladne npr. primitivnejši miselnosti. Tako so dva meseca po osvoboditvi Bele Rusije že bili organizirani Beloruski filmski ateljeji, kjer so pričeli snemati film s folklorno vsebino: z narodnimi pesmimi, plesi in običaji.

SFC naj bi takoj organizirala laboratorije, kjer naj bi priključevali vsem tujim filmom slovensko besedilo, naj bi imela v pregledu in naj bi zbirala

PREDSELISTVO

SILOVENSKO NARODNO
OSVOBODILNEGA SVETA

Prosvetni odsek

Dne 10.X. 1944.

Tov; BRENKU

Pošiljam Ti prepis načrta odderek za kinofotografijo.

Sestanek se bo vršil v soboto dne 14. X. ob drugi uri popoldne pri Lacknerju. Glede poročila uredi Ti. Če tam eventualno ne bi bilo prostora, bo tam samo z igrališče, potem pa, bomo odšli tja kjer bo preskrbel prostor.

Govorili bomo o osnutku ter o vseh problemih, ki so v zvezi z kinofotografijo.

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

Načelnik: -

potrebne statistične podatke, urejala cirkulacijo filmov, vršila prodajo, skrbela za cenzurne dokumente, urejala terminacijo, ekspedit itd.

Težišče dela SFC je tedaj problem izbire in gospodarsko administrativno vprašanje. Njen uspeh je odvisen od smotrne organizacije in od kadra ljudi — strokovnjakov, ki jih v Sloveniji imamo.

Kakšne so danes naloge v zvezi s SFC?

SFC je treba v načrtu pripraviti, da bo takoj ob osvoboditvi pričela poslovati. To nalogo je že izvršil tov. Apih. — Nujen je čim prejšnji stik z JFC, če že obstoja; če ne, je treba dati za njeno ustanovitev pobudo, oziroma poiskati stik s forumom, ki vprašanja izbire in posredovanja filmov že danes ureja v Beogradu. Po tem forumu je treba navezati stike s sovjetskimi, po potrebi tudi z angleškimi in ameriškimi filmskimi posredovalnicami. Že danes je treba izbrati in nakupiti primerno število primernih filmov. Želja po filmski predstavi je velika. Ne bilo bi modro, to dejstvo prezreti. Prvi teden po osvoboditvi bodo naše množice zahtevale filmske predstave in prav bi bilo, da bi tedanje razpoloženje poglobljali in usmerjali v veliki čas obnove ne le s tiskom, marveč tudi z izbranimi filmskimi predstavami.

Sodeč po poročilih beograjske »Politike«, so razmere v beograjskih kinogledališčih še zelo neurejene in skromne.

Kolikor bi spadala v okvir SFC tudi skrb za kinooperaterje, potem velja Apihova ugotovitev, da bo kinooperaterjev primanjkovalo in da kaže prirediti čim prej strokovni tečaj za kinoperaterje.

3

Osrednje vprašanje slovenske kinematografije je slovenska filmska proizvodnja.

Želja po slovenskem filmu je živa že dobro desetletje. »V kraljestvu Zlatoroga«, »Triglavske strmine«, »Bela Ljubljana«, »Jeseniške jeklarne«, »Westnovne celjske tovarne« in nekaj reklamnih filmov so poizkusi raznih slovenskih filmskih družb, ki so se imenovala Sava, Ilirija, Svetloreklam, Emona itd., izmed katerih pa noben ni prešel stopnje poprečne reklame za neko podjetje oziroma za tujski promet. Filmi so nastali iz želje po dobičku ali pa iz amaterskega navdušenja za filmsko snemanje.

Nič boljše niso bile razmere filmske proizvodnje z vidika predaprilske Jugoslavije. Tako je bilo npr. že l. 1934 v Jugoslaviji 16 podjetij, ki so se ukvarjala s filmskim snemanjem. Poleg tega je Jugoslavija sklepala 25 let pogodbe z raznimi tujimi podjetji in prodajala koncesije za filmanje na jugoslovanskem ozemlju. Tuja filmska podjetja so koncesije drago plačevala, razen nekaterih poizkusov (Fantom Durmitorja, Ljubezen in strast) pa kupljenih koncesij niso uporabljala, ker jim je šlo za to, da domačo filmsko proizvodnjo ubijejo in tako ostane Jugoslavija njihov odjemalec. Znani so boji velikih nemških, ameriških in angleških filmskih družb za »svetovni trg«. V ta boj je bila vključena tudi Jugoslavija, ki je donasala letno nekaj deset milijonov dobičkov tujim filmskim proizvajalcem, ki so s svojo »umetnostjo« usmerjali in do neke mere obvladovali mišljenje ter čustvovanje jugoslovanskih in slovenskih množic, ki so vsak večer v stotisočih obiskovale kinogledališča.

Nasledek tega je dejstvo, da se niti jugoslovanska, niti slovenska filmska proizvodnja, ki naj se v novem zgodovinskem razdobju narodov Jugoslavije razvije, ne more nasloniti na tradicijo. Razen redkih tehničnih strokovnjakov in skromnih tehničnih priprav, ki jih utegnemo najti v naših osvobojenih mestih, ne moremo v začetkih svojega dela računati na nič. Tako bo potrebno slovensko filmsko proizvodnjo postopno izgrajevati: od diapozitivov s propagandno ali reklamno vsebino do slovenskega filmskega tednika, od folklornega do šolskega filma, od filmske umetnine do mladinskega filma.

V svetu filmske proizvodnje razlikujemo po vsebini razne vrste filmov. Zavoljo boljšega razumevanja navajam in opredeljujem njihov smisel.

1. *Diapozitivi* s propagandno ali reklamno vsebino.
2. *Filmski tednik*, prikaz svetovnih in domačih pomembnih dogodkov.
3. *Dokumentarni film*: v SZ je filmski tednik prerasel v dnevi velike domovinske vojne, v t. im. dokumentarni film, kot so npr. filmi: Stalingrad, Orelska bitka, Bitka za našo sovjetsko Ukrajino, Zmaga na jugu, Polom nemških vojsk pod Moskvo itd. — Dokumentarni film je zrel plod filmske tehnike tednikov in je mogel nastati tudi le na klasičnih usedlinah filmske proizvodnje sovjetskih narodov.

4. *Prosvetni ali izobraževalni film*, namenjen izobrazbi ljudskih množic. Sem spada tudi t. im. *folklorni film*, ki je poleg filmskega tednika začetek in osnova vsake nove filmske proizvodnje, ki računa z nujnostjo razvojnih stopenj, ki jih mora vsaka novo nastajajoča umetnost preiti. Folklorni film prikazuje narodne običaje, pesmi in plese in ima svoje korenine v bogastvu narodnega izročila. Njegov namen je poglobljati ljubezen do svojega naroda in seznanjati s tujimi narodi.

5. *Šolski film*, ki mora biti predmetno opredeljen in prikazan v obliki, razumljivi ter prikladni otrokovim razvojnim stopnjam.

6. *Znanstveni film*, ki je namenjen akademskemu študiju in raziskavanju.

7. *Mladinski film*, ki mora biti prikladen po vsebini in obliki razvojnim stopnjam otroka in mladostnika. V svetovni filmski proizvodnji poznamo znamenito stvaritev za mladino »Miško Miki« in poznamo sovjetske filme, namenjene mladini (Zlati ključek, Guliverjevo potovanje, Otroka kapitana Grandta, Iskalci zlata, Zamorček in opica), v katerih nastopajo najboljši sovjetski filmski umetniki in so izdelani z izbranimi tehničnimi sredstvi. Kot je sovjetski dokumentarni film mogel nastati na bogatem izročilu sovjetske filmske proizvodnje, tako je kvaliteten mladinski film v vsaki filmski proizvodnji njen višek, njen najbolj zrel plod.

8. *Film*, ki v umetniško vredni obliki obravnava neko zgodbo, neko snov. Ne moremo ga imenovati »kulturni«, ker je vsak film kulturni proizvod, še manj ga moremo imenovati »zabavni«, saj je prav sovjetska filmska proizvodnja obračunala z »l'art pour l'art« in ima tudi sleherna sovjetska filmska komedija, npr. Pastir Kostja, Volga-Volga, globok vzgojni smisel in namen. Tudi ga ne moremo imenovati »propagandni«, ker je spet vsak filmski proizvod po svojem nastanku vezan na kraj in čas, je zato v nekem smislu propagandni proizvod in ima hote ali ne hote določeno tendenco. Prav sovjetski filmi od »Poti v življenje« do »Mavrice« pa so nas prepričali o tem, da imajo tem večjo propagandno vrednost dela, ki so prikazana v čim dovršenejši umetniški formi.

Pot do slovenske filmske proizvodnje, ki bi obvladala omenjena obširna delovna področja, je nedvomno dolgotrajna in težka. Ne predstavlja le kultur-

nega, gospodarskega oziroma organizacijskega problema, temveč tudi in predvsem političnega, ki ga bo mogoče reševati samo v državnem merilu. Osnovni pogoj za nastanek jugoslovanske in v tem okviru slovenske filmske proizvodnje je *absolutna zaslomba in podpora državnih ter političnih oblasti*, ki imajo pravico in dolžnost izgraditi v svoji državi filmsko proizvodnjo ter tako tudi s filmom, mogočnim vzgojnim sredstvom, oblikovati boljše in lepše življenje državljanov. Stvar diskusije je, koliko nalog za izgraditev filmske proizvodnje naj pade na eno ali drugo izmed zveznih jugoslovanskih enot. Nikakor pa ne bo v škodo, dajati Beogradu pobude in pričeti čim prej z delom v svoji deželi. Načrti za izgradnjo naj bi ne bili preračunani od danes na jutri, marveč na čim daljša razdobja.

Kje se delo za slovensko filmsko proizvodnjo pričinja?

1. Potrebno je usposobiti kader tehnikov strokovnjakov za posamezne panoge filmskega snemanja (kinooperaterji, kopisti, razvijalci, montažerji, snemalci itd.).

2. Potrebno je izobraziti in za delo v filmski proizvodnji usposobiti umetniške kadre (igralce, režiserje, slikarje, arhitekte, glasbenike, pisatelje filmskih tekstov, itd.). — Ni umetniško vrednega slovenskega filma brez slovenskih filmskih umetnikov. Moremo si za silo predstavljati, da slovenske filme snemajo tuji tehniki, ne moremo si pa misliti, da bi Slovence igrali tuji igralci. Če se spomnimo filmov, v katerih »so se šli« Francozi ali celo Nemci Ruse, nas je strah misli, da bi npr. slovenske partizane igrali Hrvatje ali celo Amerikanci. Sovjetska filmska proizvodnja take napake ni nikoli zagrešila.

Kako naj izpolnimo omenjene pogoje, ki so za slovensko filmsko proizvodnjo potrebni?

Učiti se moramo pri Sovjetih, ki so izgradili najpopolnejšo filmsko proizvodnjo na svetu. V odeških, kijevskih, moskovskih in leningrajskih filmskih ateljejih naj se izšola kader slovenskih tehnikov in umetnikov. Tako bomo v prihodnjem desetletju dobili skupino strokovnjakov, ki bodo postopoma izgrajevali slovenski film od diapozitiva in slovenskega filmskega tednika do dokumentarnega, folklornega, šolskega, mladinskega filma in do filma, ki mu bomo dali naslov »Roška ofenziva«, »Rab«, »Pohod XIV. divizije«, »Samorastniki«, »Ptički brez gnezda« ali kakor koli. Če bomo po desetih letih skrbnih priprav zmogli v skupnih jugoslovanskih filmskih ateljejih posneti letno en ali dva umetniško vredna filma, potem čas ne bo izgubljen in bo uresničen veliki cilj naših kulturnih prizadevanj: slovenski film. Vsakršno prehitevanje in ambicije, ki niso utemeljene v stvarnih pogojih, vodi nujno v amatersko eksperimentiranje, v diletantizem.

Kdaj naj bi pričeli z uresničevanjem omenjenih pogojev?

Čim prej! — V sovjetskih vojaških šolah se že izobrazujejo naši letalci, tankisti, častniki itd. — Pošljimo tja v šole čim prej tudi naše nadarjene mlade ljudi, ki imajo veselje do filmske kamere. Nekaj njihov imen že poznamo, priključena so Apihovemu načrtu.

Preostaja še ena konkretna naloga: razpolagamo s filmskimi kamerami, z nekaj sto metrov filmskega traku in s filmskimi operaterji (France Škodlar, Božidar Jakac, Žan Marinček, Dušan Povh). Približuje se polom Nemčije in popolna osvoboditev domovine. Pred nami so mogočni zgodovinski dogodki. Skušajmo vsaj nekaj ujeti v filmske kamere, saj smo že toliko zamudili.

*Režiser France Kosmač s komponistom
Pavlom Šivicem v Vojni vasi pri Črnom-
lju, pozimi 1944/45*

*Filmski snemalec in direktor fotografije
France Cerar, 1944 član Fotosekcije
prop. oddelka Glavnega štaba*

Filmske operaterje je treba oskrbeti z zadostnimi količinami materiala in jih poslati na sektorje, kjer se bodo odigravali najvažnejši dogodki ob naši osvoboditvi (prihod RA, osvoboditev naših mest, zborovanja, manifestacije ob osvoboditvi itd.). Ohranili naj bi prihodnosti vsaj nekaj zgodovinskih prizorov, ki bi bili poleg fotografskih posnetkov osnova slovenskemu filmskemu tedniku, slovenskemu dokumentarnemu filmu in v zadnjem nasledku slovenski filmski proizvodnji, kolikor bo črpala snovi iz našega mogočnega narodno osvobodilnega boja.

* * *

Kaj so tedaj v tem trenutku najnujnejše naloge Referata za kinematografijo pri Prosvetnem odseku SNOS-a?

1. Uresničevati Apihov okvirni načrt in ga ob novih pogojih stalno izpopolnjevati; kolikor ga ni mogoče uresničevati, izvajati vse priprave za njegovo uresničenje.

2. Poiskati stik z JFC. Če še ne obstaja, dati pobudo za njeno ustanovitev.

3. Navezati stike s sovjetskimi, če treba tudi z angleškimi in ameriškimi filmskimi posredovalnicami, izbrati in nakupiti primerno število primernih filmov za čas po osvoboditvi.

4. Organizirati strokovni tečaj za kinooperaterje.

5. Poslati v sovjetske filmske ateljeje nadarjene ljudi, najprej tehnike, kasneje igralce in režiserje.

6. Oskrbeti kinooperaterje, ki so na osvobojenem ozemlju, s potrebnimi tehničnimi pripravami (zlasti z zadostno količino filmskega traku). Kinooperaterji naj prično čim prej s snemanjem, predvsem pa naj pripravijo svoje kamere za čas, ki je neposredno pred nami.

7. Zainteresirati za slovensko filmsko proizvodnjo naše politične državne in vojaške oblasti, če treba s predavanji in sestavki pojasnjevati pomen in naloge filma za oblikovanje novega slovenskega človeka.

S pripombami k trem referatom o kinematografiji nikakor niso izčrpana vprašanja slovenske kinematografije. Mnogo jih ostaja nerešenih in jih v tem trenutku tudi ne kaže načenjati.

Namen pripomb pa je, sedaj ko je ustanovljen Referat za kinematografijo pri Prosvetnem odseku SNOS-a, pripomoči k jasnim osnovnim pojmom in podati načrt, ki presega perspektivo jutrišnjega dne, načrt za delo na tako važnem področju kot je kinematografija, saj je od zrelega posredovanja tujih filmov in od smotrne izgradnje slovenske filmske proizvodnje do velike mere odvisno oblikovanje in rast slovenskih množic v boljše in lepše življenje.

Februarja 1945.

Contribution à l'histoire du film slovène et yougoslave jusqu'au 9 mai 1945

L'auteur, qui pendant la guerre de libération était chef de la section cinématographique et qui actuellement est professeur extraordinaire à l'Académie du théâtre, film et télévision de Ljubljana, commence à publier des documents commentés, caractéristiques pour les débuts du film slovène. Le premier document publié est le plan de l'organisation de la cinématographie en Slovénie après la libération, conçu par Milan Apih alors chef de la propagande. Notre auteur avait déjà fait à l'époque des remarques importantes au sujet de ce plan et d'autres propositions. Ce sont ces remarques qui constituent le deuxième document publié. Ces deux documents montrent comment les partisans de la guerre de libération traitaient en détail les questions relatives à la vie culturelle pendant la guerre même et surtout dans les années 1943—45.